

אין נאכלין אלא לזכרי כהונה.

שואלת הגמרא: מאי היא, על איזה קרבנות שייאכלו לזכרי כהונה בלבד בא הכתוב ללמד?

אי על חטאת ואשם הנזכרים בפסוק, כך אי אפשר לומר, שהרי:

בהדיא כתיב בהו בתורה שהם נאכלים א-א לזכרי כהונה בלבד. (1)

אי בא הכתוב ללמד על זבחי שלמי ציבור [שלמי עצרת שהם של ציבור] שהם אינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, שלא כשאר שלמים שהם נאכלים לבעלים, אף כך לכאורה אי אפשר לומר, שהרי:

מרבויא דקראי אתי [מרבוי הכתובים הוא נלמד], שנאמר [במדבר יח ח]: "וידבר ה' אל אהרן זה יהיה לך מקודש הקדשים מן האש, כל קרבנם לכל מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשמם אשר ישיבו לי, קודש קדשים לך הוא ולבניך. בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו קודש יהיה לך", ולא הוצרך הכתוב ללמד על כל אלו שזכר כהן אוכל אותו, כי כבר מבואר כן בפרשיותיהם –

זבחי שלמי ציבור [הם השלמים שנזכרו עם העולות] נמי כתיב "וישם באגנות", ונוכל ללמוד מהם לכל הקרבנות שיהיו טעונים כלי לקבלת הדם, ואין צריך "עולה" בשביל זה.

אלא "עולה" שהיא באה ללמד על כלי בשאר הקרבנות, היינו סכין לשחיטה שיהיה כלי שרת. (6)

שואלת הגמרא: ועולה גופה מנלן שהיא טעונה כלי?

לפינן לה מדכתיב גבי עקידת יצחק [בראשית כב י]: "וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו", והרי התם עולה הוא [יצחק עלה על גבי המזבח לעולה], דהרי כתיב גבי האיל שמצא אברהם [שם יג]: "ויעלהו – לאיל – לעולה תחת בנו", הרי שבנו עולה היה. (7)

ממשיך שמואל משמו של רבי אליעזר לפרש את הכתוב:

"מנחה" בא ללמד: מזה מנחה אינה נאכלת אלא לזכרי כהונה וכמפורש בכתובים, אף כל הקרבנות הנזכרים בפסוק [ומפרש לה ואזיל]

ובפירוש המיוחס לרש"י כאן כתב "סכין, דלא הוה מולקין".

7. הנה הכתוב אומר [פסוק ב] בהדיא: "קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה על אחד ההרים אשר אומר אליך"; וצריך תלמוד.

1. נאמר בחטאת [ויקרא ו כב]: "כל זכר בכהנים יאכל אותה"; ונאמר באשם [ויקרא ז ו]: "כל זכר בכהנים יאכלנו".

תיקון, כי מקורו של רבי עקיבא המובא בהמשך הענין אינו מתיחס לפסח, אלא לימוד הוא לכל הקרבנות, ואדרבה מבואר בגמרא בהמשך הענין שהפסוק "וזבחת פסח..." לדעת רבי עקיבא אינו בא להקיש את כל הקרבנות לפסח. ע"כ

6. להוציא צור וקנה, דכלי שרת בעינן, רש"י בזבחים צח א, וכן מבואר בתוספות כאן בשם רבינו תם דשחיטת קדשים טעונה כלי שרת; אך בתוספות חולין ג א ד"ה כגון, כתבו לפרש, דלא בעינן כלי שרת אלא כלי, ראה שם;

"חטאת" בא ללמד: מה חטאת מקדשה בכלוע, כגון אם בלע בשר שלמים הנאכל לשני ימים ולילה מבושר חטאת הנאכל ליום ולילה בלבד, יש לבשר השלמים דין חטאת ליאכל ליום ולילה בלבד — (3)

אף כל הקרבנות מקדשה בכלוע.

"אשם" בא ללמד: מה אשם אין שפיר ושליא שנמצאו בתוכו קדוש בו, שהרי אין אשם אלא זכר —

אף כל הקרבנות אין שפיר ושליא קדוש בו —

כי קסבר רבי אליעזר: ולדות קדשים בהוייתן [בלידתן] (4) הן קדושין, ולא במעו אמן.

וסבר עוד רבי אליעזר: דנין שאר קרבנות שאפשר להיות בהם שפיר ושליא, מאשם שאי אפשר להיות בו שפיר ושליא, שהרי אינו בא אלא מן הזכר. (5)

אלא בא יתור הכתוב ולימד על זבחי שלמי ציבור — הנקראים "קדשים", שהרי נאמר בהם [ויקרא כג כ] "קודש יהיו לה' לכהן" — (2) שאף הם אין נאכלים אלא לזכרי כהונה —

ואם כן, מה יש ללמוד מ"מנחה" שאינו נאכל אלא לזכרי כהונה! ?

ומשנינן: לעולם בא "מנחה" ללמד על זבחי שלמי ציבור שהן נאכלים לזכרי כהונה בלבד, ודקשיא לך: הרי הוא נלמד מ"בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו" —

תנאי היא שנחלקו בדבר מהיכן הוא נלמד:

איכא תנא דמיייתי לה מהכא מ"בקודש הקדשים" —

ואיכא תנא, היינו רבי אליעזר — דמיייתי לה מהכא, מ"מנחה".

מוסיף שמואל משמו של רבי אליעזר לבאר את הפסוק:

הפסוק [דברים יב כו] "רק קדשך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת אל המקום ...", ודרשין בכורות יד ב: "רק קדשך" אלו התמורות, "אשר יהיו לך" אלו הולדות.

ב. הגמרא נתבארה על פי רש"י מכתב יד; אבל רש"י בזבחים צח א פירש, שאין צריך להקריב את אימורי השפיר והשליא; ובתוספות שם הקשו עליו, שאם ולדות קדשים בהוייתן הם קדושים, אין על העוברים קדושה כלל; ולכן פירשו כדברי רש"י מכתב יד כאן, שהפסוק בא לחדש שולדות קדשים בהוייתם הם קדושים.

5. וכן מבואר בבביתא לעיל פב א בדעת רבי אליעזר, שדנין אפשר משאי אפשר.

2. נתבאר על פי רש"י מכתב יד כאן; וברש"י זבחים צח א פירש את הדרשה ממאמר הכתוב "קודש יהיה לך" שהוא מיותר, ובא ללמד על כבשי עצרת שנאמר בהם "קודש יהיו לה' לכהן".

3. כדכתיב גבי חטאת [ויקרא ו כ]: "כל אשר יגע בבשרה יקדש", כלומר, כל דבר אוכל אשר יגע ויבלע ממנה, יקדש להיות כמוה, שאם פסולה היא החטאת תיפסל, ואם כשרה היא החטאת תיאכל כחומר שבחטאת.

4. א. ביאר רש"י את הטעם שנקטה הגמרא לשון "בהוייתן" ולא "בלידתן", משום שעיקר המקור לולדות קדשים שהם קדושים הוא מן

מביאה הגמרא ברייתא שרבי עקיבא דורש את הפסוק באופן אחר, ומתוך דבריו נמצא מקור לקרבנות חובה שאינם באים אלא מן החולין:

במתניתא תנא משמיה דרבי עקיבא
[בברייתא שנינו משמו של רבי עקיבא]:

כתיב "זאת התורה", והוא מיותר כדי ללמד:

"מנחה" בא ללמד: מה מנחה מקדשת
בבלוע, שהרי אף בה נאמר [ויקרא ו יא]:
"כל אשר יגע בהם יקדש" — אף כל הקרבנות
מקדשת בבלוע.⁽¹⁰⁾

ואיצטריך למכתב קידוש בבלוע בחטאת
שנאמר בה "כל אשר יגע בבשרה יקדש",
ואיצטריך למכתב נמי במנחה:⁽¹¹⁾

"מלואים" בא ללמד: מה מלואים מותריהן
[נותר מן הבשר] בשריפה, וכמאמר הכתוב
[שמות כט לד]: "ואם יותר מבשר המלואים,
ושרפת את הנותר באש", ואין מותריהן
בעלי חיים — כגון שהפריש שתי קרבנות
לאחריות וניתותר אחד, או ולד הקרבנות —
בשריפה, שהרי לא מצינו במילואים רק
בבשר הנותר שהוא בשריפה.⁽⁶⁾

אף כל הקרבנות מותריהן בשריפה,⁽⁷⁾ ואין
מותריהן בעלי חיים בשריפה.

מוסיף רבי אליעזר ומבאר את הכתוב:

"שלמים" בא ללמד: מה שלמים מפגליון⁽⁸⁾
את הנסכים הבאים עמם, שאם חשב
מחשבת פיגול בזבח נתפגלו נסכיו,
ומתפגליון השלמים עצמם —⁽⁹⁾

אף כל הקרבנות מפגליון ומתפגליון.

8. ביאר רש"י מכתב יד: להכי גמר משלמים,
משום דעיקר פיגול בשלמים כתיב, שנאמר
[ויקרא ז יח]: "ואם האכל יאכל מבשר זבח
שלמיו ביום השלישי לא ירצה, המקריב אותו לא
יחשב לו פיגול יהיה, והנפש האוכלת ממנו
עוונה תשא".

9. נתבאר על פי רש"י מכתב יד; ובתוספות
כתבו "בחינם דחק, דהוה מצי למימר, שהדם
מפגל את הבשר, ובשר עצמו מתפגל; ובפירוש
המיוחס לרש"י פירש: שהתורה מפגלת את
הלחם, ומתפגליון עצמן אם חישב בהם.

10. והוא הדין נמי דהוה מצי למגמר "חטאת"
[וכרבי אליעזר], אלא דכולי קרא דריש מכל חד
מילת, ומיבעי ליה "חטאת" לדרשה אחרינא,
רש"י מכתב יד.

11. ביאר ב"שפת אמת": כיון דממנחה ילפינן

6. א. ברש"י זבחים צח א פירש מותריהן בעלי
חיים, על שתיים לאחריות או שנאבד אחד מהם
והפריש תחתיו, וביאר שם, שבמילואים אינם
בשריפה "שהרי קרבן ציבור היו, ולא הופרשו
שנים לאחריות, וגם לא אבד אחד מהם והפריש
אחר תחתיו ונמצא הראשון", וראה "שפת
אמת".

ב. כתבו בשם הגר"ח לפרש את לימוד
הגמרא באופן אחר, והיינו, דמדברי הרמב"ם
נראה, שהשוחט חטאת ומצא בה בן ה' חדשים
חי, הרי הוא נאכל ליום ולילה כחטאת; ובא
הפסוק להשמיענו, שאין בו דין נותר, כיון שהוא
בעל חי; והיינו דאמרינן שאין מותריהן בעלי
חיים בשריפה.

7. ביאר רש"י מכתב יד, שלא הצרך הכתוב
ללמד אלא על חטאת ואשם, כי בשלמים נאמר
בהדיא שהנותר נשרף באש.

דאי כתב רחמנא קידוש בבלוע רק במנחה, הייתי אומר במנחה דוקא הדין הוא כן, כי משום דרכיבא בלעה [שהיא סולת ורכה היא, לכן בולעת היא] —

אבל חטאת, אימא לא, לפיכך נאמר גם בחטאת קידוש בבלוע.

ואי כתב רחמנא קידוש בבלוע רק בחטאת, הייתי אומר רק בחטאת הדין כן משום דבשר אנב דשמנ קדיר [מתוך שהבשר עב, נכנס בתוכו השומן בעומקו] — אבל מנחה אימא לא —

לפיכך צריבא התורה לכתוב בשניהם.

מוסיף רבי עקיבא לבאר את הפסוק:

“חטאת” בא ללמד: מה חטאת אינה באה אלא מן החולין [כדמפרש ואזיל], ואין מקריבים אותה אלא ביום⁽¹²⁾ ועובד אותה בידו הימנית⁽¹³⁾.

אף כל קרבן אינו בא אלא מן החולין, וקרבן רק ביום, ובידו הימנית.

מבארת הגמרא: וחטאת גופה — שאינה באה אלא מן החולין — מנלן?

אמר פירש רב חפדא: משום דאמר קרא [ויקרא טז ו]: “והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו”; ולמדנו:

“לו” כדי ללמד: משלו יביא את החטאת ולא משל ציבור, ולא משל מעשר שני.

שבה הגמרא להקשות על אשר למדנו עוד מחטאת “מה חטאת ביום”:

למה לנו ללמוד לכל הקרבנות מחטאת, והרי כל הקרבנות שאין מקריבים אותם אלא ביום מ’ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם” [ויקרא ז לח] נפקא, שפסוק זה מתייחס לכל הקרבנות!?

ומשינין: אכן כדי נסבה [שלא לצורך נקטה כן הברייתא].

תו מקשינן על המבואר בברייתא “מה חטאת ... ובידו הימנית”:

והרי מדרבה בר בר חנה נפקא, דאמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש:

כל מקום שנאמר לשון “אצבע” “וכהונה” [או שנוכר בהם שהכהן עובד], אינו אלא ימין, ובכל הקרבנות נזכרת כהונה, ולמה לי ללומד מחטאת!?

[בחטאת].

12. שנאמר בפרשת יום הכפורים בפר החטאת [ויקרא טז ו]: “כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם”.

13. שכל מקום שנאמר “אצבע” ו”כהונה” אינו אלא בימין, כמובא לקמן בהמשך העמוד.

כולהו, למה פירט הכתוב בחטאת “אשר יגע בבשרה יקדש”; וקצת קשה: למה לא דייק הגמרא לעיל בדרכי אליעזר גם כן הכי; [וראה רש”י זבחים צח א ד”ה מה חטאת מקדש בבלוע; ויש לעיין בפירושו: אם כן מה תירצה הגמרא, דאי כתב במנחה לא הוה ידעינן לחטאת, והרי הקושיא היתה על יתור “מנחה” בפסוק ד”זאת תורת”, ומפסוק זה הרי ידעינן לשאר קרבנות, ואכתי תיקשי: למה למיכתב

ומשנינן: אכן כדי נסבה. (14)

זה?

מוסיף רבי עקיבא לבאר את הפסוק:

"אשם" בא ללמד: מה אשם — שהוא נאכל — עצמותיו שאינם ראויים לאכילה מותרין לעשות מהם כלים, אף כל היינו עולה שהיא עולה כליל עצמותיו נמי מותרין. (15)

שואלת הגמרא: ורבי עקיבא — הלומד לכל הקרבנות שאינם באים אלא מן החולין, מ"חטאת" — אם כן האי "וזבחת פסח לה" אלהיך צאן ובקר" שלא הוצרך ללמד על הקרבנות שלא יבואו אלא מן החולין,

מאי עביד ליה, מה דורש רבי עקיבא מפסוק ב-ג

ומשנינן: מיבעי ליה, צריך רבי עקיבא מקרא זה לדורשו כדרך נחמן; דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח:

מנין למותר הפסח, כגון שהפריש מעות לפסחו, וניתותרו (1) שקרב שלמים [יביא מהם שלמים]?

שנאמר: "וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר", וחלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים ולא מן הבקר — אלא ללמד על מותר הפסח שיהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר דהיינו שלמים. (2)

רבי עקיבא כמו רבי אליעזר.

1. כן פירש רש"י מכתב יד, ובפירוש המיוחס לו בפירוש ראשון; ובזבחים ז ב פירש: שאבד הפסח ונתכפר באחר, ונמצא הראשון, וכן הוא בפירוש שני בפירוש המיוחס לו כאן; ובפסחים ע ב פירש: בין שהפריש פסחו ואבד, ונתכפר באחר ואחר כך נמצא זה, בין שהפריש מעות לפסחו, וחלה קדושת פסח על כולן, והוזלו טלאים וניתותרו מן המעות; וראה מה שנתבאר בגמרא בסוף הסוגיא כאן.

2. ביאר ברש"י מכתב יד: לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר, והיינו שלמים; ואף על גב דעולה באה גם מן הצאן ומן הבקר, אפילו הכי שלמים אתי, דהא לשם אכילה הפרשה, ולא לשם כליל; ולפי טעם זה לא נתבאר עדיין למה לא נאמר שהוא בא לשאר זבחים, [ומסתבר, שהטעם הוא משום שאלו בלבד באים בנדבה].

אך ברש"י זבחים ז ב פירש: היינו שלמים, שהן באין מכל צאן ומכל בקר בין זכרים בין נקבות, מה שאין כן בשאר זבחים שהוקבעו או

14. קושיא זו מקשה הגמרא גם בזבחים צח א, ושם מוסיפה הגמרא על התירוץ "כדי נסבה": ואיבעית אימא, סבר לה כרבי שמעון דאמר "אצבע" לא בעי כהונה, "כהונה" בעיא אצבע; ואם כן לא למדנו לכל הקרבנות אלא לחטאת שנאמר בה [ויקרא ד לד] "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו"; וראה בתוספות כאן.

15. ביאר רש"י מכתב יד: בעצמות שאין בהם מח דשריין אפילו לקתא דסכינא, ואשם עצמותיו מותרין, שהרי בשרו מותר, ואין איסור נותר חל עליהם, דאין נותר חל אלא על זבח הראוי לאכילה כדאמרינן בפסחים פג א: העצמות והגידין ישרפו לששה עשר, והינן בה: אי דלית בהו מוחא לישידיניהו [יזרקם], אלמא היכא דאין ראוי לאכילה אין נותר חל.

והאי דנקט אשם טפי, משום דמכל חד מייתי חדא דרשה; ועוד באשם כתיב [ויקרא ז]: "ואת כל חלבו יקריב ... והקטיר אותם הכהן המזבחה אשה לה' אשם הוא" לאחר הקטרת אימורין, ומשמע: הוא אשם ולא עצמותיו אשם.

עוד ביאר רש"י, דעולה ומילואים מפרש